

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НУБІП України
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 37.015.3:005.32
НУБІП України
ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Декан гуманітарно-педагогічного

Завідувач кафедри педагогіки

факультету
І.М. Савицька Р.В. Сопівник
2023 р. « » 2023 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НУБІП України
на тему: **ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОТИВАЦІЇ ДО
ВІДВІДУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ**

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітньо-професійна програма: «Педагогіка вищої школи»
Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми к.п.н., старш.викл. Д. М. Чередник
Керівник магістерської роботи д-р пед.н., професор І.М. Буцик
Виконав: _____ Левенець Данііл Максимович

НУБІП України

КИЇВ-2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра педагогіки

Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

д.п.н., доцент _____ Р.В. Сопівник

року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

студенту **Даніілу Левенець**

1. Тема магістерської роботи: «*Формування у здобувачів освіти мотивації до відвідування навчальних занять*». Затверджена наказом ректора НУБіП України від 01.05.2023 за № 649 «С».

2. Термін подання завершеної роботи на кафедру: 01.11.2023 р.

3. Вихідні дані до магістерської роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про підготовку і захист магістерської роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

4. Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Визначити місце мотивації студентської молоді як предмету наукових досліджень у полі вивчення різних наук.

2. Уточнити зміст концептів «мотивація», «формування мотивації», «навчальні заняття».

3. Ясувати роль вищої освіти як чинника формування мотивації до початкових занять.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості мотивації у студентів.

5. Визначити методика проведення експериментального дослідження проблеми формування у здобувачів освіти мотивації до відвідування навчальних занять студентської молоді, визначити діагностичний інструментарій.

6. Окреслити педагогічні умови формування мотивації до навчальних занять у студентів в умовах університетської освіти.

7. Визначити зміст, форми та методи реалізації педагогічних умов формування мотивації до навчальних занять студентської молоді.

8. Провести порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів експерименту, визначити ефективність практичної реалізації педагогічних умов.

Дата видачі завдання: 20.10.2022 р.

Керівник магістерської роботи

Завдання прийняв до виконання

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

НУБІП України

1. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ.....	7
2. ПРОВІДНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ	
3. МОТИВИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТА ЇХ ВИДИ.....	17
ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ.....	25

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ Й МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОТИВАЦІЇ ДО

1. ДІАГНОСТИКА ВІКОВОЇ ДИНАМІКИ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ	
2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВІВ, УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	36

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	52
-------------------------------------	----

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Розбудова національної системи освіти активізувала педагогічні пошуки, зокрема оптимальної організації освітнього процесу у ЗВО.

Завдяки теоретичним досягненням вітчизняної психолого-педагогічної вища школа впевнено підходить до конструювання нового змісту навчання.

З'ясування й забезпечення умов активізації особистісного потенціалу студента зумовлене його новим соціальним статусом і зміною діяльності.

Відомо, що провідною стає освітня діяльність на визначеному віковому етапі. У зв'язку з цим у низці сучасних технологій навчання актуальним є вивчення мотивації та мотивів навчання, що тісно пов'язане з розвитком потреб, інтересів, стимулів навчання, саморозвитком особистості

У сучасних наукових дослідженнях розкриваються психологічні механізми формування у студентів мотивів навчання.

Формування мотивації навчання в студентському віці без перебільшення можна назвати однією із центральних проблем сучасної освіти. Її актуальність зумовлена оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування в студентів прийомів самостійного набуття знань та пізнавальних інтересів, формування в них активної життєвої позиції.

Проблема формування мотивації навчання лежить на перехресті навчання й виховання, є найважливішим аспектом сучасного навчання.

Вітчизняні психологи, педагоги у підходах до суті мотивації навчання ґрунтуються на вченні К.Д. Ушинського, Л.С. Виготського, Г.С. Костюка.

У багатьох працях звертається увага на те, що активність студентів у процесі навчання неможлива без стійких інтересів, бо саме потреба й інтереси відіграють велику роль у житті, спонукають діяльність людини, примушують людину активно діяти, творити. Підкреслюється, що інтерес забезпечує не тільки успіх навчальної роботи, не тільки активізує мислення, а й впливає на увагу. Інтерес та увага органічно між собою пов'язані. Вони

становлять дві сторони одного процесу, який полягає в активній цілеспрямованості на певну працю чи об'єкт.

Величезний інтерес для сучасної школи мають думки

В.О.Сухомлинського про організацію успіху особистості у навчанні, яка є

могутньою емоційною силою, внутрішньою пружиною активності, що дає

дитині моральне задоволення. Спільним, що об'єднує багатьох дослідників,

є розгляд проблеми мотивації навчання у зв'язку з пізнавальним інтересом, потребами, мотивами навчання, активністю школяра (Киричук О.І.,

Морозова Н.Г., Щукіна Г.І., Дусавицький А.К. та ін.).

Серед сучасних досліджень проблеми мотивації цінними є роботи

Друзя З.В., Друзя Б.Г., Коробко С.Л., Коротяєвої Г.І., Лозової В.І., Савченко

О.Я., Фіцули М.М. тощо. Правда, у названих авторів означена проблема не

була спеціальним предметом дослідження. Згадані вчені розглядають

мотивацію у контексті з'ясування методів навчально-пізнавальної діяльності, пізнавального інтересу, процесу навчання.

Для нашого дослідження важливими є судження Лозової В.І. щодо пізнавального інтересу як форми вираження внутрішніх потреб у знаннях, а

також необхідності усвідомлення шляхів пізнання для функціонування

стимулів як цілеспрямованого спонукання людини, яке викликає у неї

потребу в діяльності. Цінним у дослідженні В.І.Лозової є визначення умов

успішності формування пізнавальної активності, психічних чинників

впливу, методів та способів стимулювання процесу пізнання [2, 4].

Сучасні дидакти розмежовують поняття “процес навчання”,

“навчальний процес”. Структурно-компонентний аналіз процесу навчання,

здійснений Савченко О.Я., Фіцулою М.М. дав можливість виділити у

процесі навчання взаємопов'язані компоненти. Стосовно нашого

дослідження ми визначаємо пріоритетним стимулюючо-мотиваційний [7]

(створення умов, які спонукають індивіда до активної навчально-

пізнавальної діяльності, формують у них позитивну мотивацію цієї

діяльності). За Савченко О.Я. – це мотиваційний компонент, що має на меті збудити і закріпити у студента стійке позитивне ставлення до навчальної діяльності, викликати допитливість, сформувати внутрішню потребу до пізнавальної самостійності [4, 8].

У дослідженнях педагогів минулого і в працях сучасних науковців питання мотивації навчання розглядаються у поєднанні з проблемою активізації навчання та пізнавальної діяльності. Сформувати мотиви – це значить сформувати потребу пізнання, жадобу пізнання, інтерес до пізнання, стимулювати процес пізнання та усвідомлення необхідності постійного і систематичного пізнання.

Вихідними у нашому дослідженні є цілісний підхід до процесу формування мотивації навчання, що дозволяє розглянути різні аспекти складного психолого-педагогічного феномена.

Об'єкт дослідження: освітня діяльність у ЗВО.

Предмет дослідження: мотивація навчання й зв'язок між мотивацією навчання й успішністю, навчальною мотивацією й інтелектуальними особливостями студентів.

Мета роботи: виявити умови та чинники впливу на формування у здобувачів освіти мотивації до відвідування навчальних занять.

У роботі поставлені наступні **завдання**:

- ✓ вивчити стан проблеми у психолого-педагогічній літературі;
- ✓ виявити чинники, що впливають на мотивацію навчання здобувачів освіти, уточнити зміст понять "мотивація", "мотиви";
- ✓ вивчити рівень мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти, характер мотивів;
- ✓ дослідити вплив інтелектуального розвитку, успішності навчання здобувачів освіти на формування мотивації навчання.

Науково-теоретичною основою дослідження були положення теорії пізнання, наукові праці, що розкривають суть обраної проблеми, документи про освіту.

Методи дослідження:

- 1) теоретичний рівень: вивчення, аналіз та узагальнення наукової інформації з обраної проблеми;
- 2) емпіричний рівень: діагностичні (анкетування, бесіда), спостереження, експериментальні (діагностичний, експеримент).

Практичне значення роботи полягає в тому, що зібраний та проаналізований матеріал може послугувати студентам у детальнішому вивченні означеної проблеми, а також викладачам.

Робота складається з вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, додатків.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ

1.1. Загальні підходи до вивчення проблеми

Мотиваційна сфера людини є одним із складових компонентів діяльності особистості. Оскільки навчання – основний вид діяльності студентів, безумовно, мотиваційна сфера, мотиваційний компонент учіння є значущим у підвищенні ефективності навчальної діяльності.

Аналіз та вивчення наукових джерел дав можливість визначити два основні взаємопов'язані підходи до проблеми мотивації: це психологічний та педагогічний (а точніше дидактико-методичний).

Один з них полягає в тому, що навчання – це засвоєння знань, умінь і навичок. Відповідно до цього підходу педагог демонструє студентам правильні відповіді, студенти їх імітують (тобто відтворюють, повторюють і засвоюють), а педагог при цьому підкріплює й підсилює ці правильні відповіді за допомогою великих засобів, забезпечуючи міцність засвоєння знань, умінь і навичок [7].

Представники іншого підходу виходять із того, що студент – це свого роду пасивний сприймаючий пристрій, що педагог наповнює знаннями, інформацією приблизно також, як наповнюють водою порожню склянку з повного глечика [4].

І, нарешті, третій підхід полягає в тому, що студент – активний суб'єкт, що перебуває в процесі постійної активної взаємодії зі своїм оточенням.

Завдання вчителя при цьому полягає в тому, щоб створити найбільш сприятливі умови для цієї взаємодії [9].

У своїй щоденній роботі викладачі, як правило, не дотримуються якогось одного із цих підходів. Так відбувається тому, що мотивація - це не навичка, і не інформація. Інакше кажучи, мотивацію навчання не можна тренувати в студентів безпосередньо, як наприклад, навички краснопису, не можна мотивації й навчитися, її можна лише стимулювати, підвищувати й розвивати.

Експериментальне вивчення потреб і мотивів було почато у вітчизняній психології О.М. Леонтьєвим і його учнями (Л.І. Божович, О.В. Запорожець та ін.) [29].

Інтерес до цієї проблеми виник у Леонтьєва О.М. у зв'язку з його роботою з теорії розвитку людської свідомості. У своїй концепції вчений виділив як одиницю людської свідомості «зміст», що він визначає як відображення в голові людини об'єктивного ставлення до того, що спонукує її діяти, на що ця дія спрямована [29].

Відповідно до концепції О. М. Леонтьєва, мотиваційна сфера людини, як і інші її психологічні особливості, має свої джерела у практичній діяльності. У самій діяльності можна знайти ті складові, котрі відповідають елементам мотиваційної сфери, функціонально й генетично пов'язані з ними. Поведінці в цілому, наприклад, відповідають потреби людини; система діяльностей, із яких вона складається, - розмаїтість мотивів; безліч дій, що формують діяльність, - упорядкований набір цілей. Таким чином, між структурою діяльності і мотиваційної сфери людини існують відносини ізоморфізму, тобто взаємної відповідності.

Експериментальні дослідження мотивів, керовані О.М. Леонтьєвим, проводилися на студентах й мали на меті показати, як змінюється діяльність випробуваних під впливом зміни мотивів, що спонукують цю діяльність

У цих дослідженнях використовувався експериментальний метод, що проводився в природних умовах.

У досліджах М. Істоміної експериментально змінювались мотиви запам'ятовування й простежувалися у зв'язку із цим зміни в діяльності пам'яті. У дослідженнях, проведених під керівництвом О.В. Запорожця, була виявлена залежність протікання розумових процесів студента від мотивів його діяльності [27; 32].

Подальше експериментальне вивчення мотивів і потреб проводилося дослідницькою групою під керівництвом Л. І. Божович у лабораторії формування особистості в Інституті загальної й педагогічної психології АПН України [7].

Вивчення мотивів навчальної діяльності було обрано тому, що саме ця діяльність є провідною протягом усього навчання, а отже й мотиви, що спонукають її, повинні мати істотне значення для дітей у цей період психічного розвитку.

У результаті дослідження було встановлено, що навчальна діяльність студентів спонукається цілою системою різноманітних мотивів.

Для студентів не всі мотиви мають однакову спонукальну силу. Одні з них є основними, провідними, інші - другорядними, побічними, що не мають самостійного значення. Останні завжди так чи інакше підпорядковані провідним мотивам. В одних випадках таким провідним мотивом може виявитися прагнення завоювати місце відмінника, в інших випадках бажання отримати вищу освіту, у третій - інтерес до самих знань.

Всі ці мотиви навчання можуть бути розділені на дві великі категорії.

Одні з них пов'язані зі змістом самої навчальної діяльності й процесом її виконання; інші - з ширшими взаєминами студента з навколишнім середовищем. До першого відносять пізнавальні інтереси студента, потреба в інтелектуальній активності й оволодінні новими вміннями, навичками й знаннями; інші пов'язані з потребами студента у спілкуванні з іншими людьми, у їхній оцінці й схваленні, з бажанням учня посісти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин.

Дослідження виявило, що обидві ці категорії мотивів необхідні для успішного здійснення не тільки навчальної, але й будь-якої іншої діяльності.

Було також встановлено, що й та й інша категорія мотивів характеризується специфічними особливостями на різних етапах розвитку студента. Аналіз особливостей мотивації навчання в студентів виявив закономірний хід змін мотивів навчання з віком і умови, що сприяють цій зміні.

У студентів, як показало дослідження, широкі соціальні мотиви відображають виникаючу в віці потребу посісти нове становище серед інших, а саме становище студента, і прагнення виконувати пов'язану із цим серйозну, суспільно значиму діяльність.

Разом з тим у студента, що приходять у ЗВО, є й певний рівень розвитку пізнавальних інтересів. Перший час і ті й інші мотиви забезпечують сумлінне, можна навіть сказати, відповідальне ставлення студента до навчання в ЗВО. На першому й другому курсах таке ставлення не тільки продовжує зберігатися, але навіть підсилюється й розвивається.

Однак поступово це позитивне ставлення студента до навчання починає втрачатися. Переломним моментом, як правило, є третій курс. Тут уже багато студентів починають втомлюватись різними обов'язками, їхня старанність зменшується, авторитет педагога помітно падає. У зв'язку із цим і педагог також починає посідати в житті студента інше місце. Він перестає бути центральною фігурою, здатної визначати й поведінки студентів, і їхні взаємини. Поступово в студента виникає власна сфера життя, з'являється особливий інтерес до думки товарищів, незалежно від того, як на ту чи іншу дивиться викладач [25].

Спеціальне вивчення процесу формування пізнавальних інтересів проводилося в лабораторії формування особистості в Інституті загальної й педагогічної психології АПН України, [8] дозволило виявити їхню специфіку на різних етапах вікового розвитку студентів. На початку

навчання пізнавальні інтереси студента ще досить нестійкі. Для них характерна відома ситуативність, але цей інтерес зникає разом з її закінченням. Такого роду інтереси можна характеризувати як епізодичні.

Вивчення мотивації - це виявлення її реального рівня й можливих перспектив, зони її найближчого розвитку в кожного студента в цілому.

Результати вивчення стануть живою основою для планування процесу формування. Разом з тим у процесі формування мотивації розкриваються нові її резерви, тому справжнє вивчення й діагностика здійснюються в ході

формування. Саме по собі формування є цілеспрямованим, якщо дослідник

порівнює отримані результати з тим вихідним рівнем, що передувало формуванню, і тими планами, які були намічені. Організувати вивчення й формування мотивації, важливо не допускати спрощеного їхнього

розуміння. Вивчення не слід розглядати як тільки реєстрацію того, що

лежить на поверхні й впадає в око («хоче» чи «не хоче» студент вчитися), а

варто будувати як проникнення у глибинні закономірності становлення учня як особистості і як суб'єкта діяльності[6].

Важливою стороною вивчення й формування мотивації студента є забезпечення гуманних стосунків між педагогом та студентом.

1. Головним завданням навчання в ЗВО є не відбір студентів, а контроль за ходом їхнього психічного розвитку з метою корекції відхилень, що виявляють, у тому числі тільки намічених.

2. При вивченні психологічних особливостей конкретного студента треба порівнювати його не з іншими, а з ним самим, його колишніми результатами, оцінювати його за індивідуальним внеском в те чи інше досягнення.

3. Необхідно підходити до психологічного вивчення й формування мотивації учнів з оптимістичною гіпотезою. Вона означає визначення оптимальної зони, у якій студент, незважаючи на зовні невеликі успіхи проявляє більший

інтерес, домагається кідька більших досягнень, чим в інших сферах. Такий же оптимістичний підхід повинен бути й при прогнозі. Неправильно при

прогнозі виходити тільки з наявного рівня треба будувати прогноз на основі аналізу зони найближчого розвитку, навченості студентів (дворівнева діагностика, за Л.С. Виготським). При цьому прогноз повинен здійснюватися у двох варіантах: за умови, що з дитиною вчасно буде проведена необхідна робота, і за умови, що з нею така робота проводиться не буде [11].

4. Бажано прагнути за зовні однаковими проявами (наприклад, відсутність позитивної мотивації до навчання) побачити різні причини цього та їхнє поєднання, неповторне для кожного студента (невміння вчитися, несформованість умінь постановки цілей). Так, за зовні високим рівнем ставлення до навчання можуть ховатися мотиви особистого успіху, а за зовні низьким - можуть стояти більша вимогливість до себе, критичність.

Мотивація навчання визначається не тільки тим, які мотиви й потреби учнів реально залучені в навчальний процес, але й тими емоційними й раціональними оцінними процесами, якими буквально просочений мотиваційний процес. Інакше кажучи, психологи все рідше й рідше оцінюють мотивацію навчання лише як просте спонукання, як стан (бажання, інтерес, схильність) певної вибіркової спрямованості учнів на оволодіння навчального змісту.

Зараз мотивація навчання розглядається як складний, багатокомпонентний і багатofазний процес, у якому задіяні різні (вольові, когнітивні й емоційні) складові [18].

У дослідженнях педагогів минулого і в працях сучасних науковців питання мотивації навчання розглядаються у поєднанні з проблемою активізації навчання та пізнавальної діяльності. Сформувавши мотиви навчання – це значить сформувати потребу пізнання, жадобу пізнання, інтерес до пізнання, стимулювати процес пізнання. Процес пізнання пов'язаний з інтелектуальною, емоційно-вольовою, моральною сферою розвитку студента [51].

На сьогоднішній день ми маємо не тільки теоретичні, а й практичні напрацювання стосовно реалізації модульно-розвивального навчання ЗВО (О.В.Гуменюк, А.В.Фурман, І.С.Якиманська) [11]. Займаючись питаннями методів та прийомів навчання, теоретики та практики-ініціатори впровадження проблемного, розвивального навчання водночас вирішують проблеми мотивації навчання.

Як свідчить практика, робота, побудована на активній пізнавальній діяльності, приносить студентам почуття глибокого задоволення, розвиває в них фантазію, виробляє творчу ініціативу, формує позитивні мотиви навчання.

1.2. Провідні чинники впливу на формування мотивації навчання

здобувачів освіти

Аналіз психолого-педагогічної літератури переконує, що емоції розвиваються не самі по собі, а тісно залежать від особливостей діяльності людини та її мотивації. Специфіка емоції, відзначав психолог О.М. Леонтьєв, полягає в тому, що вони відбивають ставлення між мотивами й можливістю успіху діяльності з реалізації цих мотивів [29]. Емоції виникають у людини при актуалізації мотиву й нерідко до раціональної оцінки людиною своєї діяльності. Тим самим емоції впливають на протікання будь-якої діяльності, у тому числі й навчальної. Регулююча роль емоцій зростає в тому випадку, якщо вони не тільки супроводжують ту чи іншу діяльність (наприклад, процес навчання), але й передують їй, передбачають її, що підготує людини до включення в цю діяльність. Таким чином, емоції й самі залежать від діяльності й здійснюють на неї свій вплив.

Експерименти психологів показали також, що найбільша емоційна насиченість еностерігається в тих видах діяльності, де домінує зовнішній чи внутрішній, але вузькорезультативний мотив, менша емоційна насиченість пов'язана з домінуванням більше зрілого, якісно процесуального мотиву.

Причому у першому випадку емоції носять констатуючий характер, тобто тільки супроводжують роботу, а в другому вони мають передбачаючий характер, тобто випереджають діяльність. Емоції успіху - неспіху сильніше відображаються у діяльності із зовнішніми чи внутрішніми

результативними мотивами, а в діяльності із внутрішнім процесуальним мотивом їх вплив вибірковий. [4]. Це говорить про те, що чим більш зрілою стає діяльність та її мотиви, тим більше специфічно стриманою і виборчою стає її емоційна забарвленість.

Всі сторони навчальної праці студента супроводжуються тими чи іншими емоціями. Виділимо особливості емоційного клімату, які найчастіше відзначаються в психолого-педагогічній літературі, необхідні для створення й підтримки мотивації навчання:

1) позитивні емоції, пов'язані із ЗВО в цілому й перебуванням у ньому. Вони є наслідком умілої й злагодженої роботи всього педагогічного колективу, а також правильні стосунки до ЗВО в родині;

2) позитивні емоції зумовлені рівними, гарними діловими взаємини студента із педагогами й товаришами, відсутністю конфліктів з ними, участю в житті студентського колективу. До цих емоцій відносяться, наприклад, емоції престижності, що виникають при новому типі відносин студента й педагога, що складається в ході застосування викладачем сучасних методів проблемного навчання, при наявності взаємин їх як колег у спільному пошуку нового знання. Велика також роль емоцій співпереживання, що виникають у студентів у стосунках із педагогом [53];

3) емоції, пов'язані з усвідомленням кожним студентом своїх більших можливостей у досягненні успіхів у навчальній роботі, у подоланні

труднощів, у вирішенні складних завдань. Сюди ж можуть бути віднесені емоції від позитивних результатів своєї праці, емоції задоволення від справедливо поставленої оцінки. У досвіді болгарського вченого Г.

Лозанова емоційна атмосфера занять також характеризується зняттям напруги, переконання студентів у впевненості у своїх можливостях і резервах мислення й пам'яті.

4) позитивні емоції від зіткнення з новим навчальним матеріалом. Тут психологи виділили ряд стадій - «реакцій» на новизну матеріалу: від емоцій

цікавості й пізніше допитливості, що виникають при зіткненні із цікавим матеріалом до стійкого емоційно-пізнавального ставлення до предмета, що характеризує захоплення студентом заняття.

5) позитивні емоції, що виникають при оволодінні студентом прийомами самостійного добування знань, новими способами вдосконалення своєї навчальної роботи, самоосвіти [33].

Всі названі емоції в сукупності утворюють атмосферу емоційного комфорту в процесі навчання. Наявність такої атмосфери необхідно для успішного здійснення процесу навчання й формування високої мотивації навчання.

Досвідчений педагог, що вміє цілісно сприймати студента, завжди подумки порівнює мотивацію навчання з тим, як вміє цей студент вчитися.

Уважно спостерігаючи за студентами викладач помічає, що інтерес до навчання, що виник без опори на міцні вміння й навички в навчальній

роботі, згасає й, навпаки, успішне виконання навчальної роботи за рахунок володіння вмінням учитися саме по собі є сильним мотивуючим фактором.

Разом з тим часом у практиці ефективність навчальної роботи, успішність студента оцінюються без врахування їх мотивації, а мотивація й пізнавальні

інтереси школярів вивчаються у відриві від аналізу вміння вчитися.

Покажемо, як пов'язані різні типи ставлення до навчання з характером його мотивації й станом навчальної діяльності.

Таких типів ставлення до навчання декілька: негативне, байдужне (чи нейтральне), позитивне (пізнавальне, ініціативне, усвідомлене), позитивне (особистісне, відповідальне, діюче).

Для негативного ставлення студента до навчання характерно наступне: бідність і вузькість мотивів; пізнавальні мотиви вичерпуються інтересом до результату, не сформовані вміння ставити мету, переборювати труднощі; навчальна діяльність не сформована; відсутнє вміння виконувати дію за розгорнутою інструкцією дорослого; відсутня орієнтація на пошук різних способів дії.

При позитивному (аморфному, нерозділеному) ставленні студента до навчання в мотивації спостерігаються нестійкі переживання новизни, допитливості, ненавмисного інтересу; виникнення перших переваг одних навчальних предметів над іншими; широкі соціальні мотиви обов'язку; розуміння й первинне осмислення цілей, поставлених учителем. Навчальна діяльність характеризується виконанням окремих навчальних дій за зразком та інструкцією, а також простих видів самоконтролю й самооцінки (також за зразком) [16].

При позитивному (пізнавальному, усвідомленому) ставленні студента до навчання мотивація характеризується перевизначенням довизначенням завдань учителя, постановкою нових цілей; народженням на цій основі нових мотивів; осмисленням співставлення своїх мотивів і цілей. Навчальна діяльність включає тоді не тільки відтворення за зразком учителя завдань, способів дій, але й виникнення самостійно поставлених цілей, а також виконання дій за власною ініціативою.

Спостерігається розрізнення студентом способу й результату дії, усвідомлена прагнення до пошуку різних способів, засвоєння й «бачення» всієї структури навчання в цілому, оволодіння вміннями планувати й оцінювати свою навчальну діяльність до її здійснення, перевіряти й

коректувати себе на кожному етапі роботи, розгорнутий самоконтроль і самооцінка[31].

При позитивному (особистісному, відповідальному, діючому) ставленні студента до навчання мотивація характеризується супідрядністю мотивів та їхньою ієрархією; стійкістю й неповторністю мотиваційної сфери; збалансованістю й гармонією між окремими мотивами; умінням ставити перспективні, нестандартні цілі й реалізовувати їх; передбаченням соціальних наслідків своєї навчальної діяльності й поведінки; умінням переборювати перешкоди при досягненні мети. У навчальній діяльності спостерігаються пошук нестандартних способів вирішення навчального завдання, освоєння навчальних дій і вмінь до рівня навичок і звичок культури праці, використання результатів навчання в соціальній практиці, вихід з навчальної діяльності в самоосвітню, перехід до творчої діяльності[31].

До чинників, що позитивно впливають на внутрішню мотивацію, варто віднести ситуацію вільного вибору. Вибір, який здійснюють самі студенти, дає їм можливість відчувати волю й самодетермінацію в навчанні.

Дослідження показують, що надання студентам можливості вільного вибору в процесі навчання не тільки стимулює їхню внутрішню мотивацію, але й істотно позначається на поліпшенні якості навчання.

1.3. Мотиви навчання здобувачів освіти та їх види

У залежності від того, який мотив діяльності, вона набуває для студента різного змісту. Наприклад, студента розв'язує задачу. Ціль полягає у тому, щоб знайти розв'язок, мотиви ж можуть бути різними: навчитися

розв'язувати задачі, не засмучувати педагога чи порадувати батьків гарною оцінкою. Об'єктивно у всіх цих випадках мета залишається одна і та ж: розв'язати задачу, але зміст діяльності змінюється разом із зміною мотиву.

Мотиви впливають на характер навчальної діяльності, ставлення студента до навчання. Якщо, наприклад, студент вчиться, щоб уникнути поганої оцінки, покарання, то вона вчиться з постійною напругою, навчання її позбавлене радості та задоволення.

О.М.Леонтьєв розрізняє мотиви, що *розуміються* і мотиви *реально діючі*. Студент розуміє, що треба вчитися, але це ще може не спонукувати його займатися навчальною діяльністю. Мотиви, що розуміються, у ряді випадків стають мотивами реально діючими [29].

Мотиви можуть *усвідомлюватися* і *не усвідомлюватися*. Актуально, тобто на момент діяльності, вони, як правило, не усвідомлюються. Але навіть у тому випадку, коли вони не усвідомлюються, вони проявляються у визначеній емоції, тобто студент може не усвідомлювати мотив, що його спонукає, але він може хотіти чи не хотіти щось робити, переживати у процесі діяльності. Ось це бажання чи небажання діяти є, за О.М.Леонтьєвим, показником позитивної чи негативної мотивації.

Як правило, навчальна діяльність дитини спонукається не одним мотивом, а системою різноманітних мотивів, що переплітаються, доповнюють один одного, знаходяться у визначеному співвідношенні між собою. Не всі мотиви мають однаковий вплив на навчальну діяльність. Одні з них — *провідні*, інші — *другорядні*.

Наукові дослідження переконують: усі мотиви можуть бути розділені на дві великі групи: одні з них породжуються *самою навчальною діяльністю*, безпосередньо пов'язані зі змістом і процесом навчання, способами засвоєння знань; інші мотиви лежать ніби за межами навчального процесу і пов'язані лише з *результатами* навчання. Такі мотиви можуть бути як *широкими соціальними* (прагнення успішно закінчити школу, вступити до

ЗВО, добре працювати у майбутньому), так і вузькоособистими; мотиви благополуччя (отримати гарну оцінку за будь-яку ціну, заслужити похвалу викладача чи батьків, уникнути неприємностей) і престижні мотиви (виділитися серед товаришів, зайняти певний статус у групі).

Дослідження мотивів навчання студентів показали, що мотиви, пов'язані із самою навчальною діяльністю, її процесом і змістом, не займають провідного місця. За даними досліджень Л.І.Божович та її співробітників, у першокурсників ці мотиви займають третє місце, а в третьокурсників навіть п'яте місце [8].

«У системі мотивів, - пише Л. І. Божович, - студентів, що спонукають навчальну діяльність, соціальні мотиви займають наетільки велике місце, що здатні визначити позитивне ставлення до діяльності, навіть позбавленої для них безпосереднього пізнавального інтересу» [8].

Мотиви обов'язку й відповідальності спочатку не усвідомлюються дітьми, хоча реально цей мотив виявляється у сумлінному виконанні завдань педагога, у прагненні виконувати всієї його вимоги.

Багато студентів виявляє дуже низький рівень особистої відповідальності, вони схильні звинувачувати у своїх невдачах, помилках не себе, а інших людей, товаришів, близьких.

Відповідальне ставлення передбачає:

- розуміння соціальної цінності навчання, розуміння, що освіта - це не просто особисте надбання, а, насамперед, надбання країни, що отримання освіти має державне значення (студенти рідко вказують на цей мотив);
- розуміння обов'язку перед суспільством, батьками, колективом.

Проте одного розуміння значення навчання ще недостатньо.

Відповідальне ставлення припускає високий рівень самоконтролю й самооцінки. У зв'язку з цим важливо формувати уміння організувати свою навчальну діяльність, планувати її, контролювати виконання: не відволікатися на занятті, доводити почату справа до кінця, самостійно

виконувати завдання, виявляти старанність і акуратність при виконанні навчальних завдань, активність на занятті і при підготовці до нього, критично оцінювати своє ставлення до навчання, свою поведінку: вважати свої помилки й невдачі власним недоліком.

Відповідальне ставлення до навчання виявляється в умінні студента свідомо підкоряти свої дії важливішим цілям і задачам, тобто виявляти супідрядність мотивів.

Студенти вже можуть частково керувати своєю поведінкою на основі свідомо прийнятого наміру. Роль таких намірів особливо яскраво виявляється у тому випадку, коли немає інтересу, а матеріал важкий.

Прагнення виступає як мотив, що спонукає діяти. Проте, було б невірним думати, що воно виникає саме по собі. Для цього необхідні вмотивована постановка мети педагогом та прийняття цієї мети студентом.

У практиці ми зустрічаємося з тим, що постановка мети педагогом ще не забезпечує прийняття мети студентом, а отже, і створення наміру. Для того, щоб ціль стала наміром, необхідна участь студента не тільки у постановці мети, але й в аналізі, обговоренні умов її досягнення (повторити завдання, вдуматися у зміст, намітити план виконання). Найважливіше питання

навчальної діяльності - керування метою навчальної діяльності. Ціль повинна бути ясною та чіткою, що б посилити дію мотивації, а також чітко визначеною за обсягом [41].

Крім того, ціль має різну спонукальну силу в залежності від того, наскільки великий обсяг роботи. Якщо він занадто великий, то діяльність знову починає розгортатися так, ніби мети не було, тобто для студента спонукальна сила мети зворотнопропорційна обсягу нецікавої роботи.

Практика переконує, що значне місце у мотивації здобувача освіти займає оцінка. Не всі студенти добре розуміють об'єктивну роль оцінки.

Безпосередній зв'язок між оцінкою й знаннями встановлюється лише деякими. У більшості випадків студенти говорять, що оцінка радує чи

засмучує їх та батьків. Не всі діти розуміють зміст оцінки, але більшість хочуть працювати на оцінку. У ситуації зіткнення мотивів, коли студенти могли зробити вибір: розв'язувати задачу на оцінку чи розв'язувати задачу, що вимагає розумової активності, міркування, більшість обирають задачу на оцінку. Оцінка відображає й оцінку знань, і суспільну думку про них, тому прагнуть до неї власне не заради знань, а заради збереження та підвищення свого престижу. У зв'язку з цим студенти можуть використовувати і неприйнятні шляхи для отримання бажаних оцінок, схильні до переоцінки своїх результатів; інші звикають до своїх невдач, поступово зневіряються у свої сили і стають зовсім байдужими до отримуваних оцінок.

У зв'язку з тим, що студенти надають великого значення оцінці, необхідно, щоб вона набула іншого змісту, щоб студент розглядав її як показник рівня знань та умінь. Оціночна мотивація вимагає особливої уваги, тому що вона *приховує у собі небезпеку формування егоїстичних спонукань, негативних рис особистості.*

Ставлення студентів до навчання визначається й іншою групою мотивів, що безпосередньо закладені у самій навчальній діяльності і пов'язані зі змістом і процесом навчання, з оволодінням *насамперед* способом діяльності. Це - пізнавальні інтереси, прагнення переборювати труднощі у процесі пізнання, виявляти інтелектуальну активність. Розвиток мотивів цієї групи залежить від рівня пізнавальної потреби, із яким студент *приходить у ЗВО*, з одного боку, і рівня змісту й організації навчального процесу - з іншого [22].

В основі мотивації, пов'язаної зі змістом і процесом навчання, лежить *пізнавальна потреба*. Пізнавальна потреба народжується з потреби у зовнішніх враженнях і потребі активності і починає виявлятися рано.

Л. І. Божович відзначає [8] що розвиток пізнавальної потреби йде неоднаково у різних студентів. В одних - вона виражена дуже яскраво і

носить «теоретичний» напрямок, в інших - вона пов'язана з практичною активністю. У перших спостерігається достатня кількість питань «Чому?» і «Що таке?», пристрасть вправлятися у порівнянні, узагальненні, інші не звикли думати, виявляють негативне ставлення до розумової роботи. Отже, виявляється рівень пізнавального ставлення студента до дійсності.

До систематичного навчання у ЗВО змістом пізнавальної потреби є життєві, а не наукові знання, проте це створює передумови для засвоєння наукових знань.

Н.Г.Морозова так характеризує можливості студенти: «У студентському віці велике значення має емоційний компонент, у підлітковому - пізнавальний, що спонукає займатися цікавою для нього справою, звичайно, супроводжується рядом соціальних мотивів» [39].

Г. І. Шукіна вважає, що інтерес до пізнання істотного також не характерний для студента [58].

Інші дослідники (В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, А. К. Маркова) [13;34;59] вважають, що для формування теоретичного пізнавального інтересу велике значення має характер навчальної діяльності. Навчальна діяльність, на думку В. В. Давидова, повинна відповідати таким вимогам:

- об'єктом засвоєння повинні бути *теоретичні поняття*;
- процес засвоєння повинен іти так, щоб перед учнями розкривалися *умови виникнення понять*;
- результатом засвоєння повинно бути формування спеціальної *навчальної діяльності*, що має свою особливу структуру і складається з таких компонентів як *навчальна ситуація, навчальна задача, навчальні дії, дії контролю, і оцінки* [13].

Дотримання всіх цих умов буде сприяти формуванню внутрішньої мотивації, пізнавальних інтересів.

М. Г. Морозова вважає, що інтерес до навчального предмета залежить від можливості виділити у своїй свідомості *специфічний зміст даного*

навчального предмета [39]. Учнів тут залучає те ж, що й у інших навчальних предметах: оволодіння конкретними вміннями і навичками, знайомство з новим різноманітним змістом навчального матеріалу, подолання труднощів, задоволення від інтелектуального напруження. І тільки пізніше студент починає розуміти й переживати специфічні особливості навчального предмета. Так, математичні заняття захоплюють точністю, чіткою послідовністю дій, де від однієї дії залежать інші. Студенти починають зауважувати логічну послідовність і закономірність математичних дій.

Необхідно відрізнити поняття інтерес і цікавість. Н. Г. Морозова пов'язує цікавість із зовнішньою привабливістю предмета, діючи ефектним його поясненням. Вона вважає, що студенти потанно засвоюють науковий зміст цікавих книг. Це пояснюється тим, що цікавість звичайно створюється пригодами, несподіваними подіями, що тільки відволікають від суті, від наукової проблеми. Справжній інтерес до пізнавального змісту тексту виникає тільки у тих випадках, коли лінія дії персонажів була пов'язана з пошуком вирішення наукової проблеми і всі події розгорталися навколо цієї проблеми. Така ж картина може бути і на заняттях: яскраве наочне приладдя, ефектне оформлення, несподівані досліди, цікаві деталі. У результаті - емоції, але немає дізнання нового, тобто немає пізнавального інтересу у власному змісті слова. Це не означає, що цікавість зовсім не потрібна. Важливо тільки пам'ятати, що *несподіване, помітне викликає цікавість, бажання подивитися, навіть розглянути, тільки із зовнішньої сторони, не вникаючи в суть питання.* Цікавість пов'язана із позитивними емоціями, але увага швидко згасає, якщо не збуджується бажання піти далі, зрозуміти, що це таке, як це виникло, яка його природа.

У той же час цікавість потрібна на найперших етапах виховання інтересу, оскільки вона «сприяє переходу пізнавального інтересу зі стадії простого орієнтування, ситуативного, епізодичного інтересу, на стадію

більш стійкого пізнавального відношення, прагнення заглибитися в сутність пізнаваного» [39].

Практика роботи з студентами переконує, що надзвичайно важливо розрізняти інтерес до *пізнання* та інтерес до *будь-якої діяльності*, до *будь-яких занять*. Студент виявляє до цього емоційне ставлення (він заявляє, що йому подобається розв'язувати задачі, виконувати вправи), хоча пізнавальне ставлення може й бути відсутнє (його не хвилює, чому це розуміється так, а не інакше, яким способом краще, зручніше розв'язати дану задачу та ін.). У

цьому випадку присутній тільки один компонент - емоційний. Отже, тут наявний ширий пізнавальний інтерес, водночас виявляються почуття, переживання, любов до діяльності, у даному випадку до навчання. Любов до діяльності - передумова інтересу, але не сам пізнавальний інтерес. У цій

любові до діяльності як мотив може виступати прагнення до конкретного

результату: можливість зайняти визначене положення у колективі, отримати схвалення, тобто до непрямих щодо самого навчання цілей. Але як мотив може виступати і прагнення опанувати самим процесом діяльності.

Спочатку такий інтерес до процесу навчання (навчальної діяльності) має елементарні прояви: дитина заявляє, що вона любить читати, писати,

міркувати, надалі ж цей інтерес до процесу проявляється у бажанні думати, міркувати, придумувати нові задачі. За своїм змістом ця захопленість процесом повинна бути спрямована на теоретичний зміст знання, а не тільки

на конкретні факти. Таким чином, *інтерес до процесу, способу розв'язку перетворюється у інтерес до теорії, до основи знання* [43].

Л. І. Божович, аналізуючи зниження інтересу до навчання в учнів третіх-четвертих класів, вказує, що студенти за своїми можливостями підготовлені до засвоєння складнішого матеріалу і на вищому рівні.

Навчання здебільшого не дає достатнього навантаження для інтелектуальної діяльності, для задоволення пізнавальної потреби.

Навчання здебільшого не дає достатнього навантаження для інтелектуальної діяльності, для задоволення пізнавальної потреби.

Навчання здебільшого не дає достатнього навантаження для інтелектуальної діяльності, для задоволення пізнавальної потреби.

Отже, розвиток особистості, що спостерігається в ЗВО, до диференціації навчання також може зробити неопцінену послугу актуалізації мотиваційних ресурсів значної частини студентів. Розробка диференційованих за ступенем труднощів навчальних програм та індивідуалізація навчання дадуть можливість більшості випробувати «відчуття потоку» у навчанні, знайти радість і впевненість у навчальній праці.

Висновки до першого розділу

У першому розділі ми розглянули загальні підходи до вивчення проблеми формування у здобувачів освіти мотивації до відвідування навчальних занять. Аналіз та вивчення наукових джерел дав можливість визначити два основні взаємопов'язані підходи до проблеми мотивації: це психологічний та педагогічний (а точніше дидактико-методичний).

У результаті дослідження було встановлено, що навчальна діяльність студентів спонукається цілою системою різноманітних мотивів.

Важливою стороною вивчення й формування мотивації студента є забезпечення гуманних стосунків між педагогом та студентом. Було визначено провідні чинники впливу на формування мотивації навчання здобувачів освіти.

Розглянули мотиви навчання здобувачів освіти та їх види. Мотиви впливають на характер навчальної діяльності, ставлення студента до навчання.

Практика переконує, що значне місце у мотивації здобувача освіти займає оцінка. Оцінка відображає й оцінку знань, і суспільну думку про них, тому прагнуть до неї власне не заради знань, а заради збереження та підвищення

свого престижу. Було виділено вимоги навчальної діяльності здобувачів освіти.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ II
ОРГАНІЗАЦІЯ Й МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ
НАВЧАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ МОТИВАЦІЇ ДО
ВІДВІДУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЬ. РЕЗУЛЬТАТИ
ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Діагностика вікової динаміки навчальної мотивації здобувачів освіти

Відомо, що навчити - це дати індивіду знання, уміння й навички. Однак цього мало. Необхідно виховати у них мотив, позитивне ставлення до отримання цих знань, умінь і навичок. Навчальна мотивація, тобто прагнення, бажання вчитися виступає важливим чинником отримання освіти.

Ми вивчали динаміку реальної мотивації здобувачів освіти з першого по четвертий курс ЗВО. Важливість даної інформації для педагога важко переоцінити. Якщо картину успішності студента він бачить за журналом успішності, то картину мотивів особистості він оцінює поки що інтуїтивно.

Дані дослідження проводилися НУБІМ України (зазяно 200 студентів 1-4-х курсів).

Ми застосовували наступні методи дослідження: тривале (лонгитюдне) вивчення мотивації у ЗВО, аналіз успішності, бесіди, анкетування, тестування, експеримент.

Для оцінки рівня мотивації навчання використовувалась модифікована анкета Аусканової Н.Г [35]. У ході опитування нами відібрано 10 запитань, що найкраще відображають ставлення студентів до навчального процесу, емоційне реагування на ситуацію у ЗВО.

Для можливості диференціювання студентів за рівнем мотивації була розроблена система бальних оцінок:

- відповідь студента, що свідчить про її позитивне ставлення до ЗВО й переважаючої більшості навчальних ситуацій оцінюється в 3 бали;
- нейтральна відповідь (не знаю, буває, по-різному та ін.) оцінюється в 1 бал;
- відповідь, що дозволяє судити про негативне ставлення до тієї чи іншої шкільної ситуації оцінюється в 0 балів.

Оцінки в 2 бали не були включені, тому що математичний аналіз показав, що при оцінках в 3, 1 і 0 балів можливо більше чіткий і надійний поділ дітей на групи з високою, середньою й низькою мотивацією:

1. 25-30 балів (максимально високий рівень) - високий рівень мотивації навчання, навчальної активності.

Такі студенти відрізняються наявністю високих пізнавальних мотивів, прагненням найбільше успішно виконувати всі пропоновані вимоги. Вони чітко дотримуються всіх вказівок викладача, сумлінні й відповідальні. Переживають, якщо отримують незадовільні оцінки або зауваження педагога.

2. 20-24 бали - достатня мотивація. Подібні показники мають студенти (більшості), що успішно справляються з навчальною діяльністю.

3. 15-19 балів - позитивне ставлення до ЗВО, але ЗВО зацікавлює більше позанавчальними аспектами (зовнішня мотивація).

Такі студенти досить впевнено почувають себе в ЗВО, однак частіше ходять туди, щоб спілкуватися із друзями, із педагогом їм подобається відчувати себе студентами. Пізнавальні мотиви у таких студентів сформовані менше й навчальний процес їх мало захоплює.

4. 10-15 балів - низька мотивація. Студенти відвідують ЗВО неохоче, воліють пропускати заняття. На лекціях часто займаються сторонніми справами, іграми. Зазнають серйозних труднощів у навчальній діяльності. Перебувають у стані нестійкої адаптації до ЗВО.

5. Нижче 10 балів - негативне ставлення до ЗВО, дезадаптація. Такі діти зазнають серйозних труднощів у ЗВО, вони не справляються з навчальною діяльністю, відчувають проблеми в спілкуванні з одногрупниками, у взаєминах із педагогом. ЗВО нерідко сприймається ними як вороже середовище, перебування в якій для них нестерпне. Студенти можуть проявляти агресивні реакції, відмовлятися виконувати ті чи інші завдання, впливати тим чи іншим нормам і правилам. Часто у таких студентів відзначаються порушення нервово-психічного здоров'я.

Ми проводили анкетування. Запитання анкети й обробка їх подані у додатку №1.

Для визначення інтелектуального рівня ми використали наступні методики: «Анаграма», «Виділи істотне», «Класифікація», «Аналогія». На виконання кожного завдання виділявся певний, обмежений час. Обробка результатів: за кожен правильну відповідь нараховується 1 бал; бали додаються.

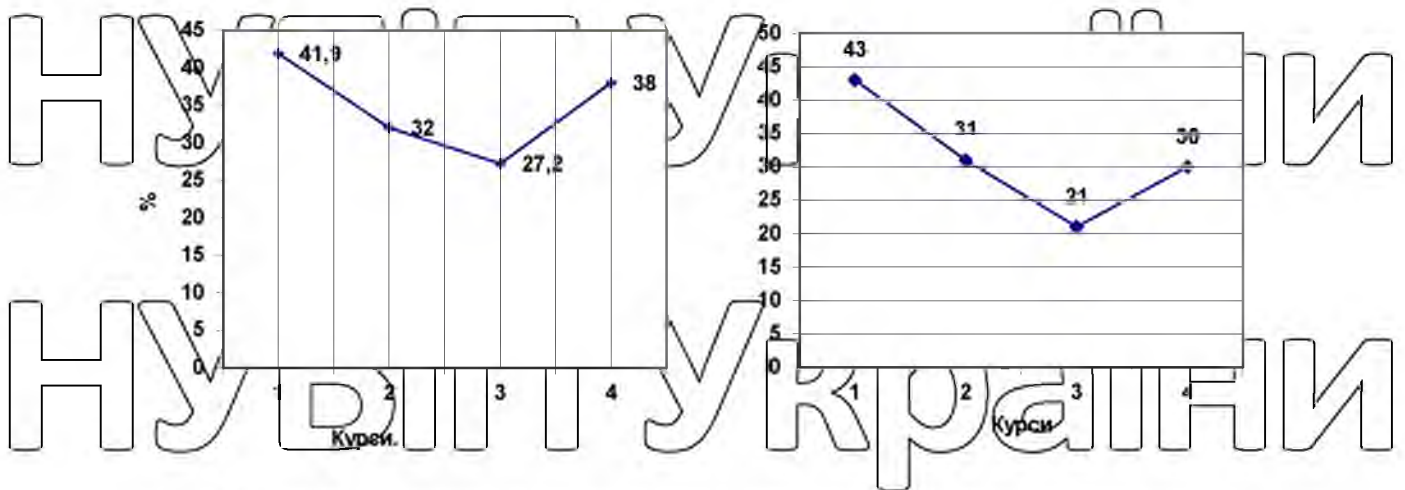
Аналіз анкетування (див. додаток №2), показав, що високий рівень навчальної мотивації протягом навчання на 1 курсі трохи знижується від 41-43% до 21-27% і підвищується на четвертому курсі до 38%.

Відсоток студентів, що мають достатній рівень мотивації 33% на 1-х курсах знижується до 30% на 3-4 курсах, незначно підвищуючись до 35% на 2-х курсах, і стабільно підвищується з 16% на 1-х до 28% на 4-х курсах.

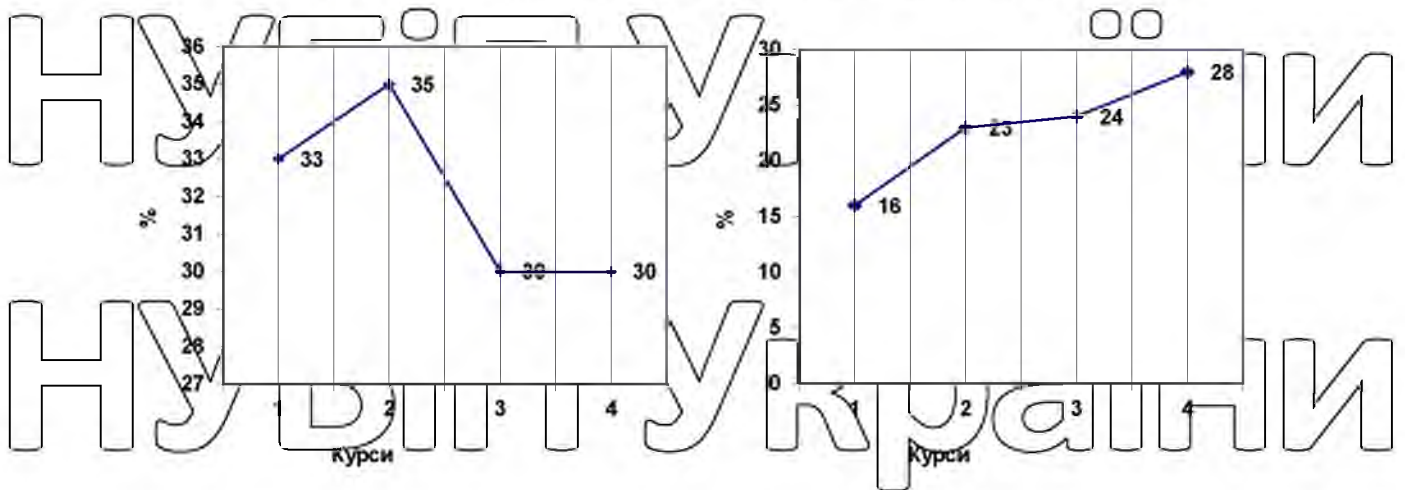
Вивчення динаміки зовнішньої мотивації з 1 по 4 курси засвідчує деяку закономірність. Відсоток студентів, що мають зовнішню мотивацію з 1 по 4 курс – збільшується. Рівень низької мотивації коливається від 5 до 16%.

Негативне ставлення до ЗВО виявлено в 5% 1 курс, 1% - 2 курс, 7,2% 3 курс і 3% 4 курс.

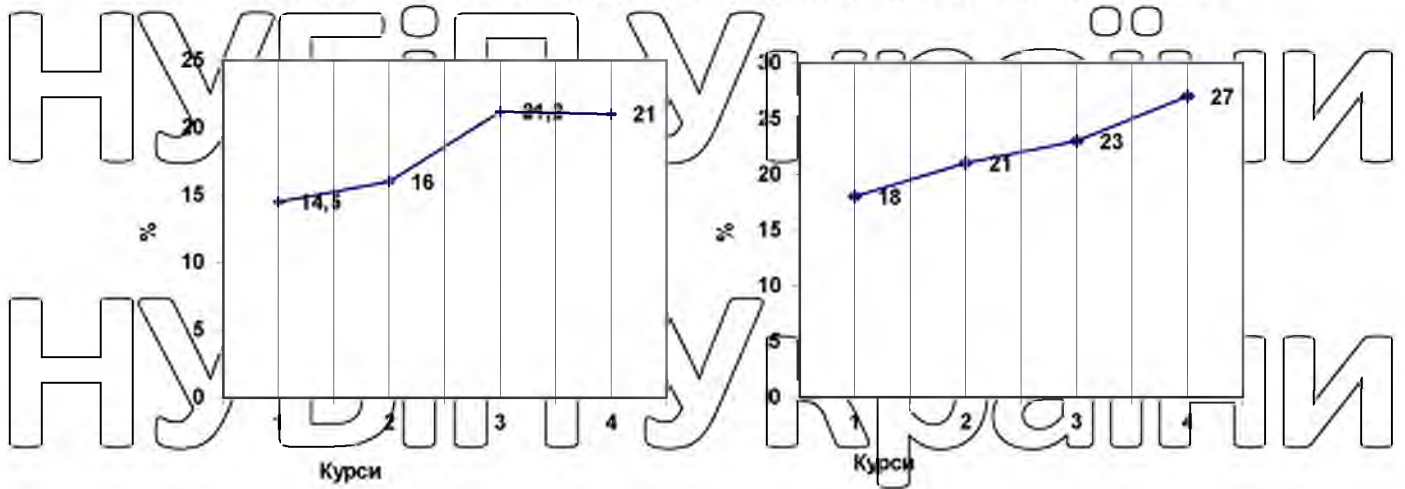
Для наочності зобразимо отримані дані на графіках:

1. Графік динаміки високого рівня мотивації навчання

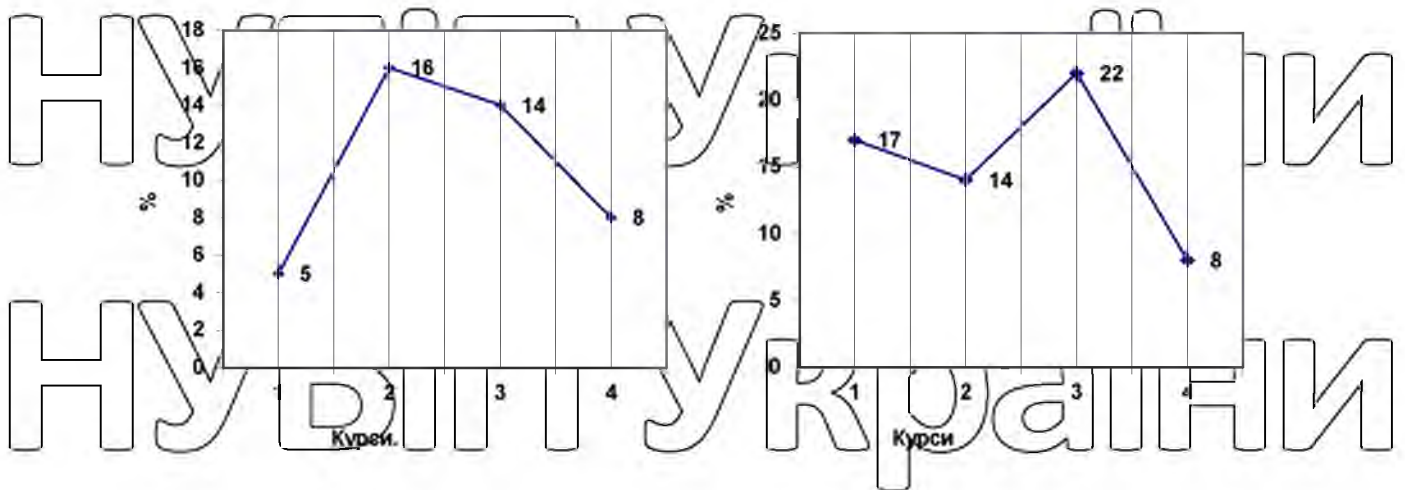

2. Графік динаміки достатнього рівня мотивації навчання

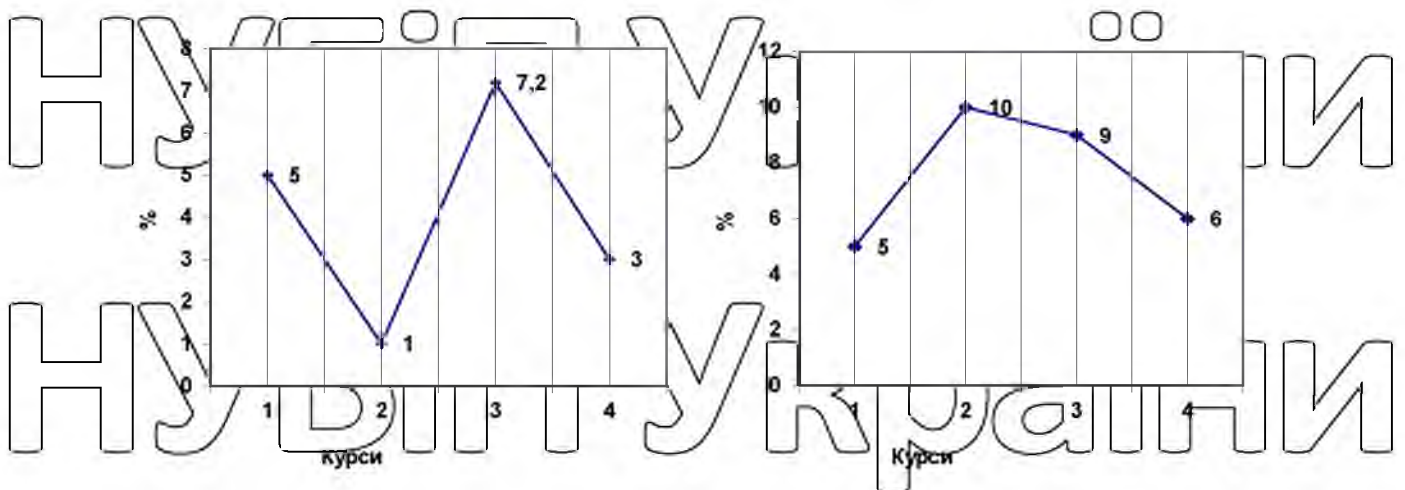

3. Графік динаміки зовнішнього рівня мотивації навчання

НУБІП України

4. Графік динаміки низького рівня мотивації навчання

5. Графік негативного ставлення до школи, шкільної дезадаптації

З метою вивчення рівня мотивації навчання в здобувачів освіти нами було проведене дослідження протягом року. Для дослідження були обрані студенти 2-4-тих курсів НУБіП України. Результати дослідження динаміки мотивації навчання студентів 2-4-тих курсів за 2022-2023 рік були зведені у таблиці і подані нижче.

Таблиця 2.1.1.

Динаміка мотивації навчання за 2022-2023 н. р.

Рівень мотивації	Курс

НУБІП	К-ТЬ	К-ТЬ	00	К-ТЬ
Підвищився				
Знизився				
Залишився без змін				
Всього:				
НУБІП у країні				
НУБІП у країні				

Таблиця 2.1.2.

Динаміка мотивації навчання студентів 3 курсів

НУБІП	Курс	00		
Рівень мотивації	3			
	К-ТЬ	К-ТЬ	К-ТЬ	
Підвищився				
Знизився				
Залишився без змін				
Всього:				
НУБІП у країні				
НУБІП у країні				

Таблиця 2.1.3.

Динаміка мотивації навчання студентів 4 курсів

НУБІП	Курс			
Р	1			
НУБІП у країні				
НУБІП у країні				

В	К-ТЬ		К-ТЬ		К-ТЬ							
Є	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	І	Н	И
Н	Б	І	П	У	К	Р	А	І	Н	И		
М	О	Т	И	В	А	Щ	І					
І												

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП у країни

НУБІП у країни

НУБІП у країни

НУБІП у країни

НУБІП у країни

НУБІП у країни

НУБІП у країни

П
І
Д
В
И
Ш
И
В
С
Ж
З
Н
И
З
И
В
С
Я

З	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
а	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
л	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
и	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
ш	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
н	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
в	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
с	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
я	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
б	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
е	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
з	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
з	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
м	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
і	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
н	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
в	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
с	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
ь	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
о	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
г	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И
о	Н	У	Б	І	П	У	К	Р	А	Ї	Н	И

Таблиця 2.1.4.

Динаміка мотивації навчання студентів 2-4 курсів

НУБІП У КРАЇНИ

Рівень мотивації	Курси						Всього
	К-ть		К-ть		К-ть		
Підвищився							
Знизився							
Залишився без змін							
Всього:							

З таблиць ми бачимо, що з опитаних студентів 2-4 курсів в 26% - підвищився рівень мотивації, в 34% - залишився без змін і в 40% - знизився рівень мотивації навчання.

Зазначимо, що в різних курсів відсоток зниження або підвищення рівня мотивації неоднорідний. Так, в курсі немає студентів, у яких підвищився рівень мотивації, а у студентів, у яких знизилась мотивація навчання в порівнянні з минулим роком 64%.

Аналіз даної ситуації показав: на запитання анкети «Тобі подобається у ЗВО чи не дуже?» 80% опитаних відповіли стверджуюче, 20% - негативно, а на запитання «Ти хотів би, щоб у тебе був менш суворий викладач?» - 86% відповіли стверджуюче, вони хотіли б, щоб викладач був не такий суворий до них. Ми можемо припустити, що це один із чинників зниження мотивації навчання в на даному курсі.

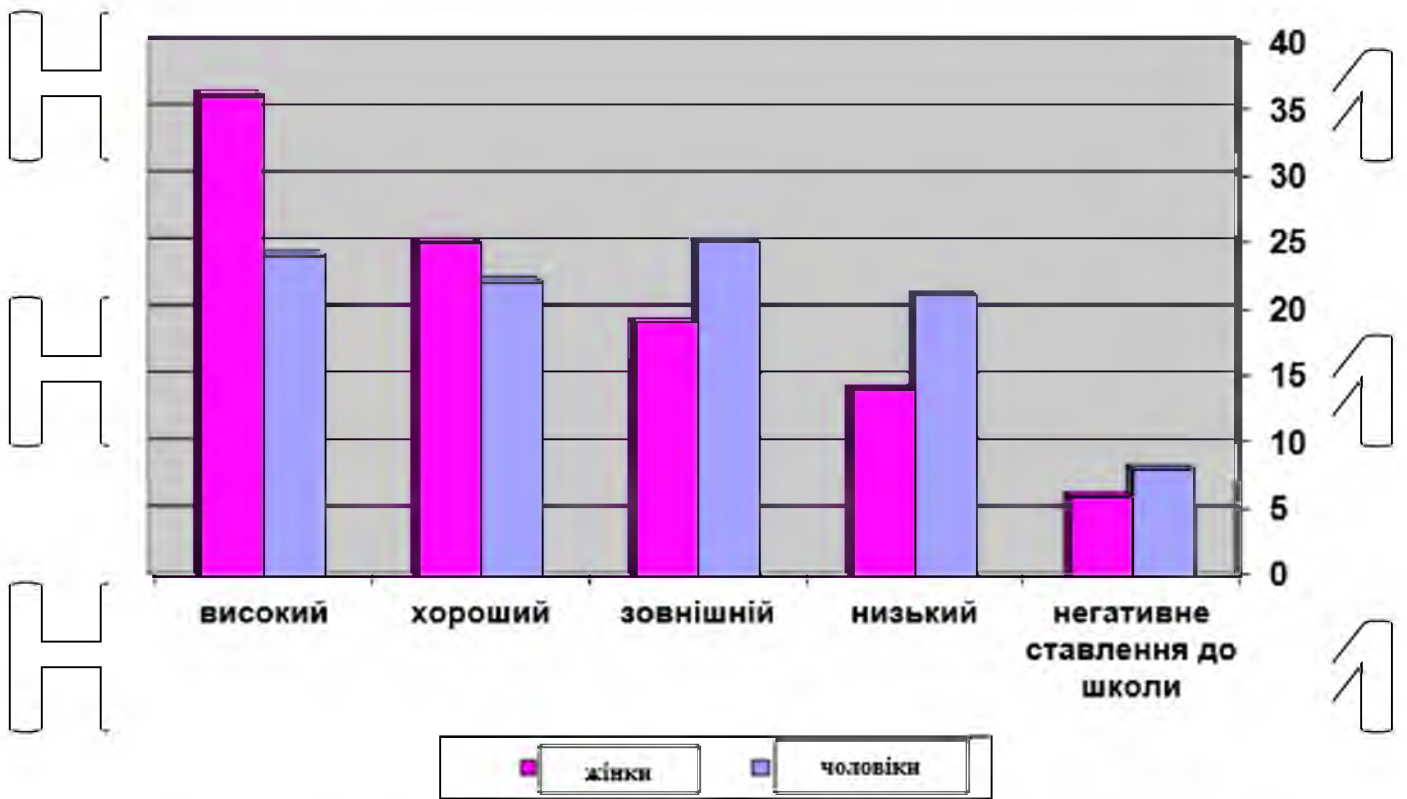
З таблиці 2.12. видно різке зниження мотивації студентів 3 курсу. Аналіз анкет (див. таблиці вище), показав, що в ЗВО подобається вчитися 42%, 46% - не дуже, 13% - не подобається. Студенти з радістю йдуть у ЗВО 29%, буває по різному 38%, 33% учням частіше за все хочеться залишитися вдома; 42% - подобається, коли скасовують заняття, 42% - хочуть, щоб не

Жінки																				
Чоловіки																				
Всього																				

Характер мотивації істотно залежить від статі. Досить ілюстративно це видно з гистограми.

НУБІП України

Гістограма 2.1.1. Залежність мотивації навчання від статі

2.2. Дослідження взаємозв'язку мотивів, успішності навчання та інтелектуального розвитку

НУБІП України

Мотивація навчання у студентів характеризується первинним входженням в навчальну діяльність ЗВО, оволодінням видами навчальної діяльності.

Одним із дослідницьких завдань було довідатися, чи існує зв'язок між успішністю й мотивацією навчання. Дані були зведені у таблиці.2.2.1 – 2.2.6.

Таблиця 2.2.1.

Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності

Рівень мотивації	Високий					
	курс		курс.		4курс.	
	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть
Успішність						
Вчать на відмінно						
Вчать на добре						
Вчать на задовільно						
Не встигають						
Всього						

Таблиця 2.2.2.

Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності (продовження)

Рівень	Достатній

мотивації	1 курс	2 курс.	3 курс	4курс.	Всього
Успішність	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть
Вчаться на відмінно					
Вчаться на добре					
Вчаться на задовільно					
Не встигають					
Всього					

Таблиця 2.2.3.

Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності (продовження)

Рівень мотивації	Зовнішній				
	1 курс	2 курс.	курс	4курс.	Всього
Успішність	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть
Вчаться на відмінно					
Вчаться на добре					
Вчаться на задовільно					
Не встигають					
Всього					

Таблиця 2.2.4.

Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності (продовження)

Рівень мотивації	Низький				
	1 курс	2 курс.	3 курс	4курс.	Всього
Успішність	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть
Вчаться на відмінно					
Вчаться на добре					
Вчаться на задовільно					
Не встигають					
Всього					

Таблиця 2.2.5

Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності (закінчення)

Рівень мотивації	Негативне ставлення				
	1 курс	2 курс.	3 курс	4курс.	Всього
Успішність	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть	к-ть
Вчаться на відмінно					
Вчаться на добре					
Вчаться на задовільно					
Не встигають					
Всього					

Таблиця 2.2.6

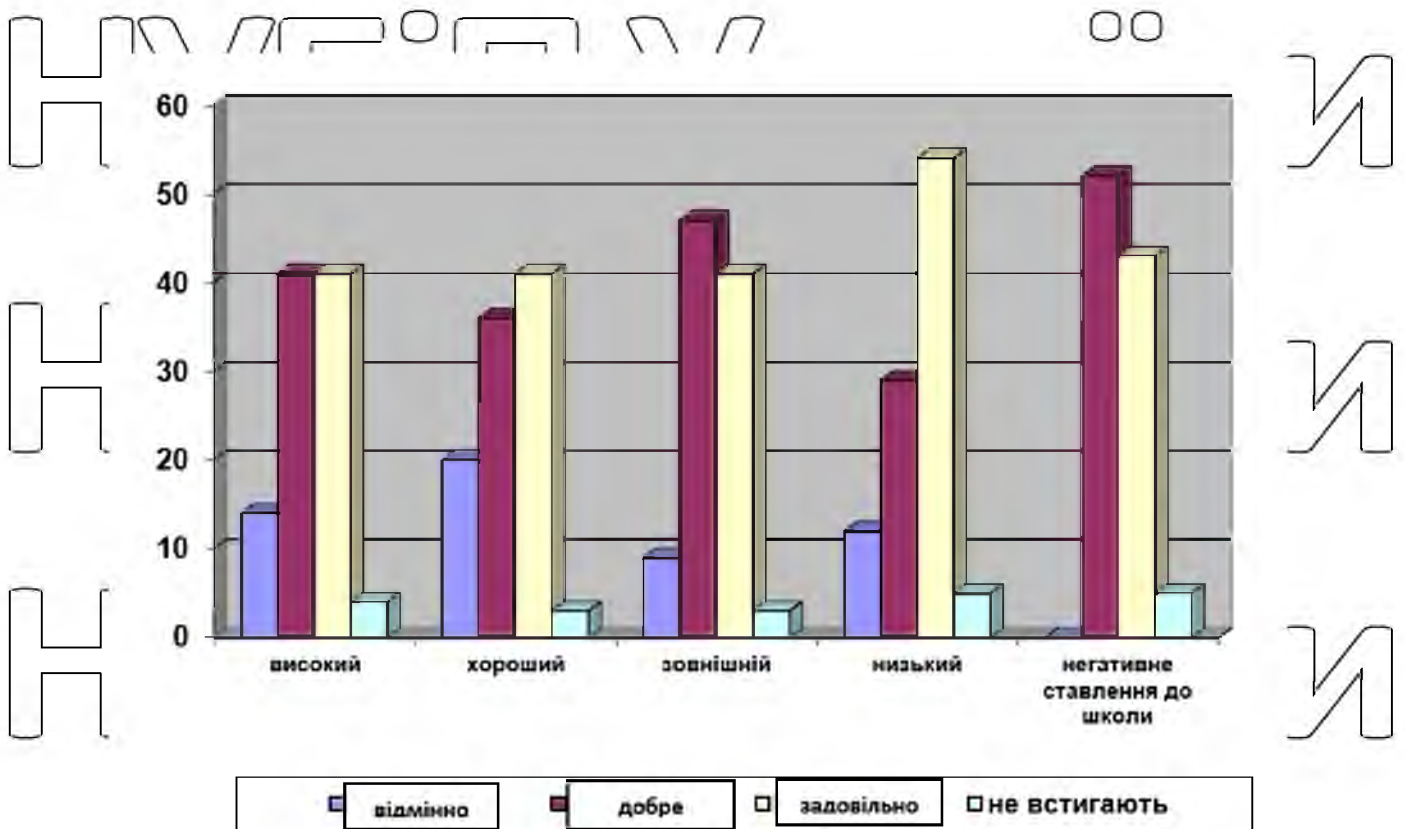
Взаємозв'язок мотивації навчання й успішності учнів 1-4-х класів

Рівень мотивації	Високий		Достатній		Зовнішній		Низький		Негативне ставлення		Всього	
	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть	К-ть
Успішність												
Вчаться на відмінно												
Вчаться на добре												
Вчаться на задовільно												
Не встигають												
Всього												

Із даних таблиць ми бачимо, що студенти, які мають високий рівень мотивації, вчаться на відмінно -- 14%, добре - 41%, вчаться погано - 28%, не встигають 4% від всіх студентів, що мають високу мотивацію, але із всіх невстигаючих у ЗВО - 33% мають високу мотивацію, 17% - достатній рівень мотивації, 17% - зовнішній рівень мотивації, 25% - низький рівень, 8% - негативне ставлення до ЗВО.

Для наочності зобразимо це на гістограмі 2.2.1.

Гістограма 2.2.1. Взаємозв'язок рівня мотивації навчання та успішності студентів

Так ми виявили, що негативне ставлення до ЗВО - 52% студентів, які вчаться задовільно, 43% - які вчаться добре і лише 5% не встигають. Ми можемо припустити, що успішність навчання у молодших школярів не є головним чинником формування мотивації навчання, а лише одним з багатьох чинників.

Нами були протестовані студенти 2-х і 4-х курсів для виявлення зв'язку між мотивацією навчання та інтелектуальним розвитком. Дані нашого дослідження зведені у таблицях:

Таблиця 2.2.7.

Взаємозв'язок рівня мотивації навчання та інтелектуального

розвитку студентів 2-4х курсів

Рівень мотивації	2-ті курси		4-ті курси	
Високий	Достатній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Достатній	Достатній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Зовнішній	Зовнішній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Низький	Низький	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Негативне ставлення	Високий	Достатній	Зовнішній	Низький
Високий	Достатній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Достатній	Достатній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Зовнішній	Зовнішній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Низький	Низький	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення
Негативне ставлення	Високий	Достатній	Зовнішній	Низький

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

Таблиця 2.2.8. (продовження с.47)

Рівень мотивації	Високий	Достатній	Зовнішній	Низький	Негативне ставлення	Всього:
Інтелектуальний рівень	К-ТЬ	К-ТЬ	К-ТЬ	К-ТЬ	К-ТЬ	К-ТЬ
Високий						
Середній						
Низький						
Всього:						

Із даних таблиць ми бачимо, що інтелектуальний рівень істотно не впливає на рівень мотивації навчання в студентів.

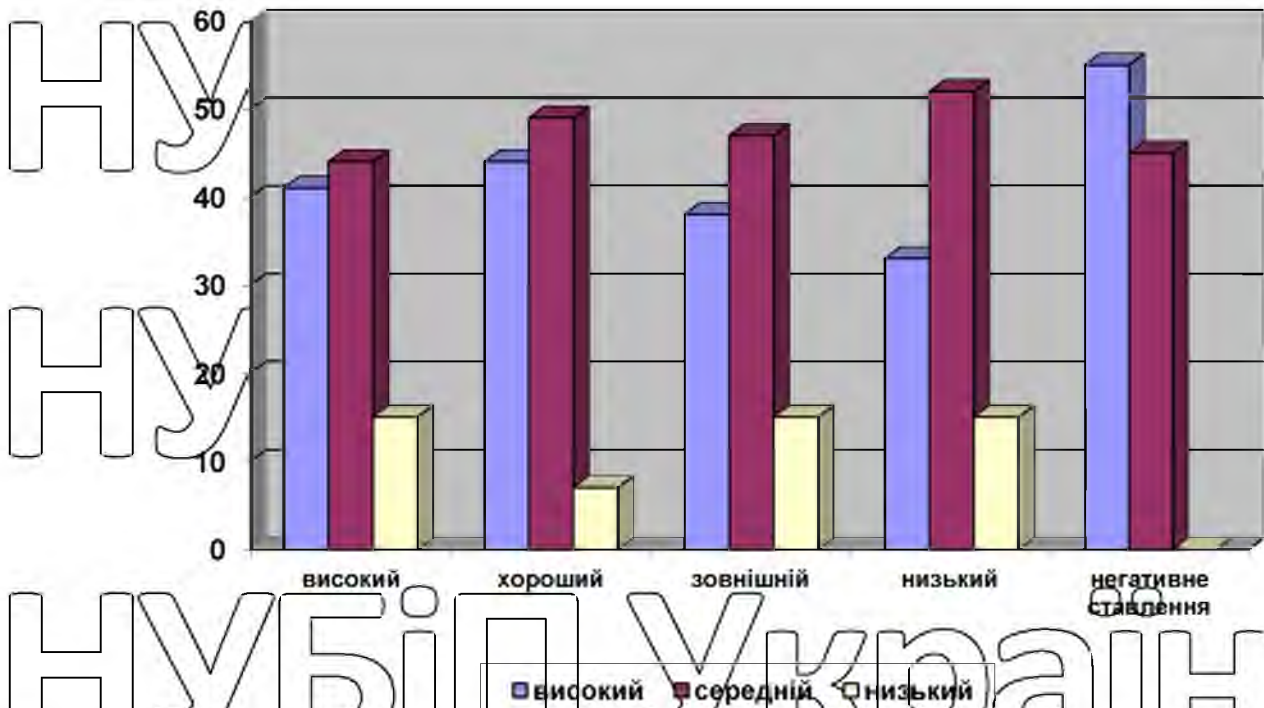
НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Наочно результати зображені на гістограмі 2.2.2.

Гістограма 2.2.2. Взаємозв'язок мотивації навчання та рівня інтелектуального розвитку студента

Наше дослідження показало, що з переходом студентів на старші курси, внутрішні мотиви переважають над зовнішніми, знижується частка зовнішніх негативних мотивів. Мотиви впливають на характер навчальної діяльності студентів.

У практиці нашої роботи домінують врахування зовнішніх та внутрішніх мотивів, опора на такі дидактичні принципи як доступність, системність, індивідуалізація та диференціація.

Яскравим свідченням результативності нашої роботи є ріст кількості студентів із сформованими внутрішніми мотивами навчання. На третьому і четвертому курсах таких студентів значно більше, ніж у першому та другому.

Практика показала, що для формування позитивної мотивації важливо знати причини негативного ставлення до навчання, щоб попередити його появу. Це можуть бути суб'єктивні причини, пов'язані з особливостями самих студентів. А саме:

1. Відсутність позитивної мотивації навчання (збіднені ідеали, перевага особистісних матеріальних потреб, відсутність навчальних інтересів тощо).

2. Труднощі в реалізації позитивних мотивів (низький рівень знань, умінь, відсутність вольових якостей).

3. Навчальний матеріал, використаний на занятті, не сприяє підтриманню допитливості, інтересу).

4. Прийоми та методи роботи не відповідають пробудженню, активності і самостійності студента (нецікаві вправи, однотипні питання, розраховані тільки на запам'ятовування).

5. Вибрані педагогом засоби стимулу не відповідають причинам негативного ставлення до навчання (викладач погрожує студентам негативною оцінкою, не працює над прогалинами у знаннях студентів).

Всі ці моменти ми враховували у своїй роботі, спрямовуючи систему змістовних, цікавих завдань на формування позитивної мотивації навчання. Результативність нашої роботи виявилася в тому, що змістова, спеціально організована робота на різних етапах занять, що передбачала врахування інтересів, потреб студентів, розвивала їхню активність, змінила в загальному мотивацію навчання.

Поведене дослідження показало, що існує тісний зв'язок між мотивацією, закладеною в самому освітньому процесі, і змістом та процесом учіння, рівнем інтелектуального розвитку студента.

Рівень інтелектуального розвитку виступає важливою умовою динаміки мотивації. у студентів з високим рівнем інтелектуального розвитку протягом навчального року зберігся, а в окремих підвищився рівень мотивації, в

студентів з низьким рівнем інтелектуального розвитку спостерігається зниження рівня мотивації.

Ми спостерігали тісний зв'язок між формами навчально-пізнавальної мотивації і продуктивністю навчальної діяльності: студентів із достатньо

виявленими позитивними внутрішніми мотивами досягали високої продуктивності. Практика роботи показує, що позитивні внутрішні мотиви

домінують у третіх-четвертих курсів. Таким чином, ми доходимо висновку, що формування мотивації, зокрема внутрішніх позитивних мотивів

доцільно здійснювати послідовно і систематично, починаючи з першого курсу у ЗВО. Оскільки на перших-других курсах ми спостерігали наявну

тенденцію відсутності домінуючих мотивів, то на цей факт також варто звертати увагу у роботі з студентами.

У формуванні мотивації навчання ми прагнули добитися розуміння студентами соціальної цінності навчання виховання відповідального

ставлення до навчання, формування таких якостей, як самостійність, активність, старанність, акуратність, вміння планувати свої дії, адекватно

оцінювати їх. Ми також вчили студентів співвідносити мету із своїми можливостями, усвідомлювати свої мотиви в навчальній діяльності, свідомо

їх зіставляти, робити обґрунтований вибір своїх дій. Ми також звертали увагу на формування мотивації спільної навчальної діяльності.

Практика переконує, що в даних умовах формування мотивації особливе значення має підбір груп, врахування індивідуальних

особливостей студентів, рівня їх знань, інтересу до навчального предмету, правильний підбір завдань та форм групової роботи.

Успішне формування мотивації навчання у студентів є запорукою високих навчальних досягнень у подальшому оволодінні знаннями.

Висновки до другого розділу

У другому розділі ми розглянули організацію й методи дослідження мотивації навчання у здобувачів освіти до відвідування навчальних занять.

Означили діагностику вікової динаміки навчальної мотивації здобувачів освіти. Ми вивчали динаміку реальної мотивації здобувачів освіти з першого по четвертий курс ЗВО. Для можливості диференціювання студентів за рівнем мотивації була розроблена система бальних оцінок.

Аналіз анкетування, показав, що високий рівень навчальної мотивації протягом навчання на 1 курсі трохи знижується від 41-43% до 21-27% і підвищується на четвертому курсі до 38%. Зазначимо, що в різних курсах відсоток зниження або підвищення рівня мотивації неоднорідний.

Ми дослідили взаємозв'язок мотивів, успішності навчання та інтелектуального розвитку.

Мотивація навчання у студентів характеризується первинним входженням в навчальну діяльність ЗВО, оволодінням видами навчальної діяльності.

Нами були протестовані студенти 2-х і 4-х курсів для виявлення зв'язку між мотивацією навчання та інтелектуальним розвитком.

Наше дослідження показало, що з переходом студентів на старші курси, внутрішні мотиви переважають над зовнішніми, знижується частка зовнішніх негативних мотивів. Мотиви впливають на характер навчальної діяльності студентів.

Практика показала, що для формування позитивної мотивації важливо знати причини негативного ставлення до навчання, щоб попередити його появу.

Поведене дослідження показало, що існує тісний зв'язок між мотивацією, закладеною в самому освітньому процесі, і змістом та процесом уніння, рівнем інтелектуального розвитку студента.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Висновки

Проведене нами дослідження дало можливість зробити певні узагальнення.

Питання мотивації, мотивів навчання студентів актуальне, має місце в психолого-педагогічних дослідженнях. На етапі вирішення завдань особистісно-орієнтованого навчання доцільність вивчення мотивації безсумнівна.

Аналіз теорії й практики переконливо доводить, що в теоретичному плані питання мотивації достатньо вивчене. Обґрунтовано суть поняття, чинники, що впливають на формування мотивації, психолого-педагогічні особливості мотивації навчання студентів. Однак, у практиці роботи ЗВО мотивацію навчання варто вивчати ширше з метою реалізації основних шляхів її формування.

Узагальнення теоретичних джерел дало підстави з'ясувати, що мотивація – складне, інтегроване поняття, пов'язане із мотивами, потребами, інтересами. Водночас виявлено, що мотивація навчання – ширше у порівнянні з мотивом, пов'язана з успішністю, оцінкою навчальних досягнень, розумовим (інтелектуальним) розвитком студентів, їх ставленням до навчання. Існує також прямий зв'язок мотивації навчання із атмосферою, що складається в групі, колективі, із взаємовідносинами викладача й студента, із самооцінкою студентів. Мотиви навчання пов'язані із такими особистісними якостями як допитливість, працьовитість, а також із вихованням успіхом у навчанні; ґрунтується на врахуванні психологічних, вікових особливостей студента, рівня розвитку її пізнавальних можливостей.

Водночас зазначимо, що вік – не головний визначник особливостей мотивації, а важливими є характер діяльності та система взаємодії з педагогом, з одногрупниками, батьками.

З'ясовано, що домінуючим у студентів на початку навчання є зовнішні мотиви. Ці мотиви пов'язані із розумінням суспільної ролі студента, а також вузько особистісними мотивами – задоволення самолюбства, почуття власної гідності. Другу групу складають внутрішні мотиви, які характерні для діяльності, спрямованої на здобуття знань. Чільне місце серед внутрішніх мотивів студентів належить їхнім пізнавальним потребам.

Похідною негативних мотивів навчання здебільшого є відсутність у студентів інтересу до навчальної, а нерідко й пізнавальної діяльності. Відтак важливим у формуванні мотивації навчання є підвищення рівня інтересу, пізнавальної активності здобувачів освіти.

Ми переконані, що рівень розвитку мотивів навчання студентів залежить від методики керівництва процесом їх формування. Суть її полягає у правильному доборі змісту завдань, вправ, задач, форм і методів навчання, формування мотивації на всіх етапах навчання, забезпечення співробітництва на занятті, створення сприятливих умов для розвитку здібностей, потреб студентів.

У процесі дослідження наша діяльність була спрямована на збагачення змісту навчання цікавим матеріалом (олімпіади, дидактичні ігри, пізнавальні завдання), встановлення гуманних стосунків з усіма студентами у спільній діяльності, збагачення мислення емоційно-інтелектуальними почуттями, формування допитливості, адекватної самооцінки власних можливостей, підтримку прагнення до саморозвитку. Ми намагалися розширювати коло інтересів студентів, а головне – виробляти і підтримувати загальне позитивне ставлення студентів до ЗВО.

Для організації ефективної роботи з розвитку мотивації важливо опиратись на визначену структуру цього поняття, враховуючи види мотивів, загальні тенденції специфіки розвитку студента.

Предметною діяльністю для студента є засвоєння основ наук, що містяться в навчальних предметах, дидактичний матеріал яких є достатнім для формування позитивних мотивів навчання.

Як правило, навчальна діяльність студента спонукається не одним мотивом, а цілою системою різноманітних мотивів, що переплітаються, доповнюють один одного, знаходяться у визначеному співвідношенні між собою.

Для ґрунтовного вивчення мотивації студентів варто провести дослідження мотивації навчання у студентів з різною успішністю у першому, другому і третьому, четвертому курсах, вивчити ставлення до ЗВО студентів різних курсів.

Для формування повноцінної мотивації студента особливо важливо забезпечити такі умови:

- збагачувати зміст особистісно орієнтованим цікавим матеріалом;
- утверджувати справді гуманне ставлення до всіх студентів;
- задовольняти потреби в спілкуванні з педагогом та одногрупниками під час навчання;
- збагачувати мислення інтелектуальними почуттями;
- формувати допитливість і пізнавальний інтерес;
- формувати адекватну самооцінку своїх можливостей;
- утверджувати прагнення до саморозвитку, самовдосконалення;
- використовувати різні способи педагогічної підтримки, прогнозувати ситуації, коли вона особливо потрібна студентам;
- виховувати відповідальне ставлення до навчальної праці, зміцнювати почуття обов'язку.

Реалізація кожної з цих умов вимагає тривалої, узгодженої роботи педагога і батьків. Насамперед слід відмовитися від спокуси все пояснювати зовнішнім впливом, сподіватися на швидкі зміни в мотивації навчання.

Організація навчання, тобто зовнішні умови, опосередковано впливають на мотивацію навчання, яка є глибоко індивідуальною і не може бути негайним наслідком ізольованого використання навіть ефективного засобу.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А.М., Кашин С.О. Удосконалення навчального процесу у середній школі. – К.: Вища школа, 2006. – 156с.
2. Баклицький І. О. Психологічні особливості навчальної мотивації студентів. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник. Львівський держ. Ун-т внутр. справ. Львів, 2008. Вип. 2. С. 16-27.
3. Безмодна В. Мотивації навчання як основна складова оволодіння іноземною мовою студентів немовних спеціальностей. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. Ч. 2. – С. 32-37.
4. Бех І. Д. Виховання особистості : Сходження до духовності. К. : Либідь, 2006. 272 с.
5. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості //Педагогіка і психологія. – 2005. - №1. – С.3-7.
6. Вінтюк Ю. Обґрунтована класифікація мотивів: труднощі створення та шляхи їхнього подолання. Вісник Львівського університету. Філософські науки. 2008. Вип. 11. С. 278-287.
7. Вірна Ж. П. Мотиваційно-смилова регуляція у професіоналізації психолога: Монографія. Луцьк: Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 320 с.
8. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», 2020. Том 1. № 27. с. 241-24.

9. Вороніна Л.П. Формування загальнонавчальних умінь // Поч. школа. - №9. - 2004. - С.22-26.

10. Галесєва Г.О., Левчук М.Ю. Активізація пізнавальної діяльності учнів // Поч. школа. - 2002. - №4. - С.26-29.

11. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді. Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альманах. Дніпроп. нац. ун-т ім. О. Гончара; Центр соц.-політ. дослідж. Д., 2012. №1 (81). 102-104 с.

12. Гилюн О.В. Освітні мотивації студентської молоді / О.В. Гилюн // Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альманах / Дніпроп. нац. ун-т ім. О. Гончара; Центр соц.-політ. дослідж. Д., 2012. - №1 (81). - 102-104 с.

13. Губа Н., Кандиба М. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери сучасної студентської молоді / Психологічні перспективи. 2009. Вип. 45 13. С. 93-99.

14. Друзь Б.Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. - К.: Рад. школа, 1978. - 128с.

15. Жилін О. І. Мотивація персоналу : Конспект лекцій / О. І. Жилін ; Харківський національний економічний ун-т. - Х. : ХНЕУ, 2005. - 132 с.

16. Завадяк Р. І. Мотивація в умовах підприємницької діяльності / Р. І. Завадяк, Я. С. Завадяк, Л. М. Гудзовата // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2020. - Вип. 2. - С. 114-120.

17. Завадяк Р. І. Мотивація підприємницької діяльності в контексті проблемного підходу / Р. І. Завадяк, І. І. Качур, К. В. Попович // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. - 2020. - Вип. 4. - С. 108-118.

18. Зайцев В. С. Мотивація праці на основі збалансованої системи показників промислового підприємства / В. С. Зайцев // Научный

вестник Донбасской государственной машиностроительной академии.

– 2016. № 3. – С. 200–206.

19. Занюк С. С. Мотиваційний тренінг. Формування мотивації навчальної діяльності у студентів та старшокласників. Практична психологія та соціальна робота. 2002. № 8. С. 31-42.

20. Занюк С. С. Психологічні закономірності керування мотивацією учіння студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2004. 20с.

21. Занюк С. С. Психологія мотивації : Навчальний посібник. К. : Вид. «Либідь», 2002. 304 с.

22. Іванцова Н. Б. Психологічні особливості розвитку професійної спрямованості особистості. Проблеми заг. та пед. психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2007. Т.9, ч. 2. С. 119 – 124.

23. Іллін С. П. Мотивація і мотиви. [навч. посіб.] / С. П. Іллін ; пер. З рес., передм. і прим. Тетяни Тадеєвої. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2013.

24. Канюк С. С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ :Либідь, 2002. С. 238–248.

25. Киричук О. С. Виховання в учнів інтересу до навчання. К.: Знання, 1986. – 48с.

26. Кіреєв Є. В. Мотивація праці працівників органів публічного управління / Є. В. Кіреєв // Теорія та практика державного управління. – 2019. – Вип. 3. – С. 188–196.

27. Климчук В.О. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологія. № 1 (25). К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. С. 222-232.

28. Климчук В.О. Експериментальне дослідження явища мотиваційного зараження/ В.О. Климчук // Соціальна психологія. – 2005. – №3(11). – С.59-71.

29. Климчук В.О. Творча особистість: дослідження ціннісного рівня внутрішньої мотивації навчання/ В.О. Климчук // Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, Випуск 18, 2002. – С.236-240.

30. Климчук В.О., Гришук Н.В. Мотивація вчителів та учнів: чи існує зв'язок?/ В.О. Климчук, Н.В. Гришук // Обдарована дитина. – 2006. – №1. – С. 23-26.

31. Климчук В.О., Шимченко О.А. Вплив внутрішньої мотивації на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку/ В.О. Климчук, О.А. Шимченко // Обдарована дитина – 2004. – №10. – С. 60-63.

32. Клочко В. І. Врахування мотиваційно-ціннісної сфери особистості при включенні історичних фактів у процес навчання при вивченні технічних дисциплін / В. І. Клочко, А. А. Черепашук // Вісник Луганського нац. пед. ун.-ту ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 21 (137), листопад 2007. Ч. 1. -С. 146-150.

33. Клочко В. І. Методичні рекомендації до формування мотивації студентів технічних спеціальностей / В. І. Клочко, А. А. Черепашук – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 60с.

34. Князян М. Формування пізнавальної мотивації дослідницької діяльності студентів / М. Князян // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 173–181.

35. Ковальчук Ю. А. Мотивація менеджерів підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність / Ю. А. Ковальчук, І. В. Гонтарева // Молодий вчений. – 2020. – № 12(2). – С. 132–134.

36. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу : Навч. посібник / А. М. Колот ; Київський національний економічний ун-т. – К. : [б.в.], 1998. – 224 с.

37. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Рад. школа, 1989. – 245с.

38. Коць М.О. Мотивація професійного самовизначення першокурсників – майбутніх психологів. Практична психологія та соціальна робота. № 9. 2007. С. 57.

39. Кремень В.Г. Ключові проблеми розвитку загальної, середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти // Педагогіка толерантності. – 2000. - №3. – С.4-12

40. Кутіщенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія. К. : Каравелла, 2009. 225 с.

41. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів. - Харків: Основа, 1990. – 89с.

42. Мазуркевич Л.О., Набутовський І. До проблеми формування у студентів потреби в самостійному оволодінні знаннями. Наука, освіта, суспільство. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців, 2008. Рівне, 2008. С.55-

43. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя для особистості. Соціальна психологія. 2006. № 2 (16). С. 134–141.

44. Матюша І.К. Індивідуалізація навчання як засіб підвищення пізнавальної активності і самостійності учнів // Поч. школа. – 2004. - №9. – С.42-50.

45. Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента / Н. П. Коваленко, С. В. Пономаренко, Г. Д.

Поспелова, О. Л. Щерстюк // Сучасний підхід до викладання

навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти :
матеріали

46. Овсянецька Л. П. Мотиваційна основа творчості. Філософія, соціологія, психологія : збірник наукових праць. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12. Ч. II. С. 23–30.

47. Олійник В. В., Кальчук О. С. Особливості формування професійної мотивації майбутніх практичних психологів. Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологічна. Одеса: «Астропринт», 2013. Том 18. Випуск 23. С. 211-219.

48. Підласий І. П. Закономірності навчання і підвищення якості знань учнів. – Львів: Знання, 1991. – 48с.

49. Помиткіна Л. В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія. Кафедра, 2013. 381 с.

50. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. –К.: Абрис, 1997- 416с.

51. Савченко О.Я. Мотивація пошукової діяльності учнів //Поч. школа. – 1985. – №2. – С.58-61.

52. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. – К.: Рад. школа, 1982. – 176с.

53. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. Київ, 2005. С. 61-70.

54. Сичук Г.П. Активізація розумової діяльності школярів //Поч. школа. – 2005. – №2. – С.47-48.

55. Сільвейстр А., Моклюк М. Мотивація навчання студентів як психолого-педагогічна проблема. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Випуск 5. С.152-158.

56. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навч. посіб. /О.

С. Кочарян, Є. В. Фролова, В. М. Павленко. Х. : Нац. аерокосм. ун-тім.

М. С. Жуковського «Харк. авіац. ін.-т, 2011. 40 с.

57. Сухомлинський В.О. Дві програми розумового виховання / Народження громадянина. - Вибр. тв. в 5-ти т. - Т.3. - К.: Рад. школа, - 1979. - С.442-444.

58. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибр. тв.: В 5-ти т. - Т.3. - К.: Рад. школа, 1980 - С.9 -300.

59. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. - К.: Рад. школа. - 1998. - 310 с.

60. Ушинський К.Д. Рідне слово. Книжка для тих, хто навчає // Вибр. твори: В 2-х т. - К.: Рад. шк. -1983. -Т.2. -С.232-295.

61. Ушинський К.Д. Три елементи школи // Вибр. пед. твори. В 2-х т. К.: Рад. школа. - 1983. - Т.1. - С.123.

62. Фіцула М.М. Педагогіка. - К.: Академія. - 2000. - 544с.

63. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. - К.: Либідь, 2002. - 560с.

64. Яцишин О. Мотивація навчальної діяльності студентів як психолого-педагогічна проблема. Мотивація навчальної діяльності студентів як психолого-педагогічна проблема. «ПостМетодика». Полтава: ТОВ: «АСМІ». № 5-6 (37-38). 2001. С. 81-85

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ
Додаток №1
Анкета

Оцінка рівня мотивації навчання здобувачів освіти

НУБІП України

(1-4 клас)

1. Тобі подобається в ЗВО чи не дуже ?

а) не дуже

б) подобається

в) не подобається

2. Ранком коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш до університету чи часто хочеться залишитися вдома ?

а) частіше хочеться залишитися вдома

б) буває по-різному

в) йду з радістю

3. Якби викладач сказав, що завтра до ЗВО не обов'язково приходити всім, ті, що бажають можуть залишитися вдома, ти пішов би чи залишився вдома ?

а) не знаю

б) залишився б вдома

в) пішов би

4. Тобі подобається, коли у вас скасовують які-небудь заняття ?

а) не подобається

б) буває по-різному

в) подобається

5. Ти хотів би, щоб тобі не задавали домашніх завдань ?

а) хотів би

б) не хотів би

в) не знаю

6. Ти хотів би, щоб в ЗВО залишилися одні перерви ?

а) не знаю
б) не хотів би
в) хотів би

НУБІП УКРАЇНИ

7. Ти часто розповідаєш про навчання батькам ?

а) часто

б) рідко
в) не розповідаю

НУБІП УКРАЇНИ

8. Ти хотів би, щоб у тебе був суворий викладач ?

а) точно не знаю

б) хотів би
в) не хотів би

НУБІП УКРАЇНИ

9. У тебе в групі багато друзів ?

а) мало

б) багато

в) немає друзів

НУБІП УКРАЇНИ

10. Тобі подобаються твої одногрупники ?

а) подобаються

б) не дуже
в) не подобаються

НУБІП УКРАЇНИ

№ питання	оцінка за першу відповідь	оцінка за другу відповідь	оцінка за третю відповідь
-----------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП України

НУБІП України

1. 25-30 балів - високий рівень мотивації.

2. 20-24 балів - достатній рівень мотивації.

3. 15-19 балів - позитивне ставлення до ЗВО, але ЗВО цікавить переважно позанавчальними заходами (зовнішня мотивація).

4. 10-14 балів - низька мотивація.

5. нижче 10 балів - негативне ставлення до ЗВО, дезадаптація.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Додаток №2

Аналіз рівня мотивації студентів

НУБІП У КРАЇНИ

Курс	Висока мотивація	Достатня мотивація	Зовнішня мотивація	Низька мотивація	Негативне ставлення до здаття
Кількість опитаних дітей	кількість студентів	кількість студентів	кількість студентів	кількість студентів	кількість студентів
Всього на 1 курсі					
Всього на 2 курсі					
Всього на 3 курсі					
Всього на 4 курсі					
Всього по шкoлi					

НУБІП У КРАЇНИ

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України